

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 16.

НА ЦЕТЊУ, У ПОНЕДЈЕЉНИК 21. АПРИЛА (26. СВИЂА) 1875.

ГОДИНА III. (V.)

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази сваког петка. Стоје: на ЦРНО ГОРУ и АУСПРО-УГАРСКОГ год. н. б. по год. 3; четврт год. н. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. н. 1; по г. н. 1. 50.; четврт н. 1. 75. н. За сва друге земље год. н. 2. По год. н. 4; четврт год. н. 2. За остале земље се за ред 5 поштева. Предплата и све шаржанске шаље се достављају, а доноси уредништву на Цетњу.

ЗНАЦИ ПОЛИТИЧКОГА СТАЊА У ЈЕВРОПИ.

Ступајући у пролеће обично су новинари праштали се са законом, као са добом политичког времена, ни се надметали комбинацијом и загадњем о друштва догађајима, која ће се у пролеће развити. Овога пута бјеше им изнула знања политичког стања. Наша размишљања о Турском спречала је била добру закључку изговарањем, из којих је искључено „истовно питање“, као обично, у најстраннијем виду, питање, које је неиздријало врло позитивних чланака и које има већ своју књижевност кад не сећу него што је цјелокупна српска. Сувише бјеше још доста других „турских“ и „шпанских“ питања.

Но, на пролеће, ни наш „Ђурђев данак“, који је већма био у Срба „хајдучки састанак“, није их ставио у овај вучи доложај, да морају из прста сисати новости већег политичког значаја, јер је Бизмарк турно свој прст на више страна. А Бизмарков је прст још и данас и биће сигурно још за неко вријеме „чаробни штап“, у који свијет гледа са пажњом очекујућа чудеса. И доста отуда је потекло и аларм берлинске „Посте“ против Француске и сукоб Пруске са Белгијом. Прво догађају, може се слободно тако познати, бјеше без сумње, узрок преуређење француске војске, по којем ће Француска још за мало времена моћи да два милиона војника, добро опремљених, подићи. Сукобу Пруске са Белгијом бјеше повод, што неки појави у Белгији нијесу ишла у рачун Бизмарковој противиталијској политици, а цијелу томе повод, да изазове премо Белгије Француску. По међутим остало је и једно и друго на сајмо покушају. Министери „Пост“ појакнује „ударно на Париз“. И ако је Бизмарк мислио да му је нуждан тај поглед, није мислио и да треба ударити на Париз, из претоста узрока, што није могао ударити, јер је видно сипатију свијета на страни Француске, и јер оружје њено није ником претуп према Немачкој, која се тако исто оружа.

Тако исто стоји са Белгијом. Бизмарк је оштудио Белгију због тога, што њени неки бискуп сипатију са прогласијем прускијем баскула и што се чуло, да је тако неки „дротар“, који се понудио архиепископу парижком, да убије Бизмарка, на је за то, као казну, тражио, прогласити белгијске унутрашње независности. Но порота, јавно знаје јевропско, ослободи Белгију, а осуди Бизмарка да ипак судско трешкове — моралних поразом својим.

Као што рекосмо ми први ни други догађај није икоме ондјех пошљедина, које су неки жоджа очекивали. Оба су мирно ријешена и легла су са свијет. Но опет за то они су значајни и озбиљни су знаци данашњег политичког стања у Јевропи. Јер и што се не може са извеношћу казати, да је Пруска тражила овога пута рат са Француском, извесно је, да је хтјела сазнати расположење Француске и њихове јевропских сила за случај рата, пошто нека сумње, да је нови рат међу Француском и Немачком неизбежан. Француској је то само питање времена, т. ј. довршава реорганизације мајине војске.

Немачкој ина то питање даје стране: т. ј. хоће ли чевати, да се Француска потпуно спрема ради тога, да се дота потпуно и она спрема, или би јој боље било, да с данашњом снагом удари на Француску. Има могућности, да ће се прије ријешити за ово питање, што би могло свједочити и ово изазивање Француске и Белгије, и што даје повод мислити, да ће славне појаве то на једној то на другој страни сасловати.

Све из свега излази, да је у великој опасности мир, о којем је толико проговједано и који је осниван на царским састанцима, на темљу свакојако врло сувише врједности, што смо ми сваком приликом усповједали.

Наравно да при таквом стању ствари и „јевропски исток“ у истој мјери важност добија. За то ни мало чудно није, што се у најновије вријеме са сваке стране необично живље говори о „источном питању“. Новине и брошуре енглеске и немачке, француске и руске говоре сваки на своју о важности положаја, о улога и будућности Србије и Црне Горе, о банкротству Турске, о продаји и поједи јевропске Турске, и т. д.

Ако доста и бесмислаца у томе има, Србија и Црна Гора свакојако не смију тијех појавина ускратити своју пажњу и озбиљно размисљање.

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Оних дана кад се аустријски цар састајао с италијанским краљем у Млетцима, Гарибалди је управо једно писмо на народ италијански. У писму се позиваје народ да не сине с ума да му ваља заузети Трст. Елемент италијански вели он ваља саставити у једну државу — Италију. Тим би Италија саршила свој спољни преторорј из кога би настала унутрашња револуција државе. Ова тежња великог родољуба не слажу се с духом времена. Давас сви народи инају прво на изјесна пострживања. Трст иа да је поплаћен италијанштином ипак је са свим словенско мјесто. Трст длаке јест и мора остати словенски. Гарибалди би боље урадио да обраћа пажњу владе и народа на унутрашње преустројвање Италије него за освајање туђих земаља.

У Дебати о буџету кад је дошао ред на споту одређену позорницу мађарском у Пешти, Милетић и Десачић настојавали су да се избрине сума која се даје на плаћање локал позоришног већ да се пренесу те суме плаћања на општину мађарску у Пешти као што чине друге народности у цијелој краљевини. Тим је мађарски елитизам страшно разјерен јер они држе да у Угарској живе само Мађари и да су само они цулоправни и јавно више. С тога је министар устао на трабуну и рекао Милетићу и Десачићу, да су изговорили ван саборнице да је Мађарска народносна држава а не народна, да би употребљено силу закона противу њих. Ето кака је толеранција у Мађарској.

У Атини је народ узрујан и незадовољан. Гомилава три к дворани скупштинској да учествује у ускомењаност скупштине. Војска силом рашћерује народ и ту њеки дан дошло се до сукоба. По улицама трајао је бој, а усљед свега тога влада је одложила скупштинске сједнице.

Бизмаркова мога изјава је извештај и изјављивање.

у Белгији. Међутим влада белгијска достојанствено се поносила у овом критичном положају њеног неутралитета. Она не само да се није заплашила од Бизмаркових намера него шта врло свјергично је одбила све напомене у нога као неосноване и противне међу народноправним трактатима. Но и да није влада тако поступила гарантне силе биће бале принуђене бранити белгијску неутралност. Дипломатски кругови немачки су тин коракма владички, и јавна штација оправдава га као са свим користан.

У Паризу састајао се је друштво војера на јавна гредвања. По доказу у коме се држе предавања прозвано се је „Conférence de l'histoire“, у том друштву има тридесет чланова. Главна му је задања испитивање прошлости источних народа у опште а јужних Словена поједице. Члан тога М. Ј. Ренак написао је а друштво издало књигу под насловом „Serbie et Monténégro“. У тој књизи, наравно укратко, али критички прта се прошлост и садашњост обју кнежевина. У осталом упознали смо читаоце са цијелом садржином те књиге.

Из Цариграда јављају да је досадашњи велики везар Хусејин наша промјењен а на његово мјесто дошао је Есад паша за великог везира.

Пруска престолонашљедник има могломо вршени како путује по Италији. Краљ чин се вратио из Милета саосто се с њим у Павулу. Престолонашљедник доћи ће и у Флоренцију ће не се састаја са Хумбертом италијанским престолонашљедником.

Земунски „Граничар“ доноси вјест да ће се ових дана састати сви српски владике у Карловцима у виду синода, па да ће се послјеге тога састати сабор.

ДОПИСИ.

ДУБРОВНИК, 17. Април. — Ова колјеска српске старе цивилизације длаке је прославил знаменје доласка Њ. Величанства цара. Ливорике, вјешти, цијеће, тробојне и двобојне заставе китиле су остарјеле зидове данашње вароши. Од присињеништа до града тлааско се је свијет нао море, који је кад ковао краљу добродошлицу. Тако је краљ праћен док није ушао у варош. Да би свечаност његова доласка била уршенија једном од српских вјештина, општима је одредила нарочити одбор који би позвао једно од српских или хрватских друштава позоришних. Одбор би више наклоне друштву загребачком него новосадском због тога што им је ближе доћи и лакше превјети позорницу „гардерибу“. Загребачко друштво дошло је под упорком извесног глумца А. Мандровића, а састављено је из двадесет и шест чланова. Оно је објавило да ће припремити двајест представа. Истим друштво није донјело са собом довољно позоришне опреме с тога на јавну жалост неће моћи дуже остати у нашој средини. Оно је приј пут да у ову знаву варош српску долазе високо развијене позоришне способности. Али не губимо наде, да неће новосадско и београдско друштво угледати се на загребачко и поводити. Длачају и Дубровник и тин ширити љубав к тој корисној вјештини и упознати народ са својом прошлосту.

Њ. В. цар походно је сва важнија мјеста у вароши; и пријво је излазу босанског Дервиз пашу који га је са својом свитом очекивао и консулату турском, којом приликом био је пријвљен и Пријвљ одашњи турски генерал консул, али се сржитно вратио.

Из ПЕВБАБА, 14. Априла. — Жалбе наше браће из Херцеговине можда су вид већ додјелиле; али нам свако још то остаје да испустимо по који тешик удах из паталничких наших груди у јавност, како би смо бар свијест узнемиравали оне наше браће који су слободни а не хоће да притекну у помоћ својим патеницима. По што више у овоме стању будемо стајали патња ће се увећавати, огорченост постојати све већа, па кад се стане распрскивати боља напуњена нашим кукама куку ондјека који су је напунили; она ће им очи избити.

Чисто бих рекао да је и природа почела да на руку нашим угњетачима да нас јаче муче. Године оскудне кад у житу-мад у сијену не могу нас намоћи. Ако и снахије збирају жито у кошцево негледају на то што народ умире од глади; сијено сабирају у стогове па га послуже продају народу. Од народа узето опет се народу препродаје по страховиту цијену која је тако велика да се мом иснава и последња искрива природног живота. Куку народу који је допао овог економског стања а још горе држави која се држи на овоме иструљелим економским стубовима. У колико смо економско и тјелесно исцрпљени и измучени у толико смо стивјешки и морално. Не смијемо се састати, не смијемо се проговорити, не смијемо већ ни Бога молити. Један наш брат по имену Пејатовић изписа је допуст да може начинити капању у којој би се скупаљани пореди трговачких договора и пореди извјене несли као што се суд чини осим код нас. Власт му допушта да је сагради. Али чим је начини и чим се ми почесмо скупаљати, одма нећемо позва Пејатовића на убујет и заповједи му да капању одма затвори, јер се у њој скупаљу некакви омадници који говоре о Првој Гори. Умалуд се честити Пејатовић правдо да му је власт допушта да капању сагради, па да у њу долази ко коће као у сваку другу капану. Ваше реклаше ку кадија тебе тужи твој брат по вјери да си ти омадници, па како да те ни неосудимо. Тај српски народ јест хенсисејевих који је оптужио Пејатовића што му Срби узале у капању. Таквих изданица било је код нас Срба доста, дај Боже да на се свима траг угле, како би се српски дрс очистио и како би нестало једном изданика и ових мучитеља којима нас наша издана браћа издају.

ЂУРЂЕВИ СТУБОВИ, 30. Априла. — Обично на Васкрс скупаљ се цео народ насјејевих код манастира Ђурђевих стубова да се причести и Богу покори тако и ове године скупаљ се било доста народа изван границе, из границе скоро није ни било никада. Ми смо с Турцима бернски тако поздрављани да нити идемо ни пазар нити на суд пред Турцима, у кој суду смо неколико и наших; већ се све варкамо само да недођемо с нама бар ни сад до субота који је заиста неизбјежан. На Васкрс скупаљ смо се код манастира који није далеко од града Беранског. Ма да смо се били скупаљ Богу да се помозимо ипак нијесмо смјели ставити на службу божију без страже пред крпком већ смо оставили неколико момчади с оружјем да пазе да Турци не ударе у цркву изненада. И заиста стража слави да су се турски жандари и визамци раздвојили на четири стране па да нас ноћу нападну кад будемо у цркви, ни кад од страже за то дозвасмо истрчасмо из цркве, дохватисмо оружје па се раздвојили смо на чете. Турци кад то опазисмо не смјелосмо ни ударити. Ето како смо прославили Васкрс ове године. Не дамо нам одстојати службу нити се причестити. У стању смо ни јавати с подуданом стране да су дошли управ мјестори са цијелом опремом да зиђу кулу на утку Злоречице и то баш испрам мјеста на Андријевцима. Али се ми надамо да ће се та висока турски осујетити; као много друге до сад.

ЦЕТИЊЕ, 21. Априла. — Његова Свјетлост наш Краљ и Господар Никола одутовало је у понедељник рано, са својом свитом у Котор, да поздравни Њег. Величанство цара који је у већу врсно у Боду которску. Лица која састављају свиту Њ. Свјетлости именована су у предпрвештом броју овога извјеста.

— Г. А. Стурџ, заступник Румуније при двору Њ. Св. нашег Господара, приликом његовог скорашњег доласка на Цетиње предао је Њ. Св.

Господару пушку система Гиволди, коју му је послао Њ. Св. кнез румуниски као привјерак којима је румунска војска наоружана. Овај факт веома нас овоселјава, јер нам даје поуздања у блиско савез Њихових Свјетлости и да споразумљење у заједничкој мисли постоји, које је очовична неопходност.

— Другога дана ускрених празника Њ. Св. изволио је походити овдашњи заточнички завод, осуђеници подијелени у групе према кривичности дјела, стојали су у редове испред завода. Њ. Св. запитавала је свакога редом, шта је који скривно, колико је који осуђен и колико је који издржао затвора у заводу. Међу њима нишло се само неколико који су петнаест година стајали у заводу, изнад овога броја година није се ни један заточник нашао. Оваје се могу забележити дивје чудновате карактеристичности: у цијелом броју заточника није се нашао ни једног разбојника, нити је једног подлачког дјела од којег би се човек до крајности гушио; кривична дјела њихова лако су произишала из свађе или из освете. Једном рјече из честољубивих а не из користољубивих побуда. Међутим још је чудноватаје то што се не нашао ни једног који неби отворено кривоћу; коликину кривиче отворено исповједно нити се међу њима нашао и једног који би се показало да је неправедно осуђен и затворен. Ово у колико је валина црта карактера Црногораца у толико је исто важан доказ правичности и непристрасности судова црногорских. Пошто је Њ. Св. Господар свакога заточника редом испитио и пошто је од управе био с свакомеу понаособ обавјештен, сваки је издао истога тренутка опростину (амнестију) а многојема наредно подписао писма да се изнад врста кривиче и да се види колико је затвор дјелствовао на поправку њихову.

— На дан рођења Њ. В. цара руског државна је свечено благодарствена молитва, коју је изводјелствено пресвештени митрополит г. Иларион с више свештеника. На молитву присуствовали је Њ. Св. с цијелом свјетском породицом, сви сенатори и други чиновници.

ИЗ СУДИЦЕ.

Подгоричка сјеча постала је и уврћена међу осталим непријерио грозним дјелима турским. Познати су свијету и њени узроци. Али узрок највећем зашету био је тај што је турска влада изпискивала од владе црногорске законска комисија, која је испитивала подгоричке законце у Садру, да се састине и да испити убицу једног турског војника и свједоке који се буду појавили. Услов положен од турске владе за даље испитивање подгоричког дјела, био је црпн тај да се комисија састине у Подгорици или у Спужу и да продужи свој рад.

Послије је влада турска попустила и предложила да се свједоци црногорски испитују на црногорском земљишту а турски на турском. Црногорска влада најенеричније одбила је ове захтјеве турске владе и тражила је да турска влада одреди само неколико својих делегата који бише присуствовали при испитивању комисије коју би влада на ту сврху одредила. Заплет постоје све завршенји а српши се тим да му одвршење за неко вријеме успосадује. Међутим влада црногорска није одустала да поступи по закону. Она је одредила нарочиту комисију која је испитала убицу; пронашла свједоке, испитала и сенату све доказе подијела. Како је комисија поступила и какве је доказе сенату подијела све ћемо у овом листу јавности предати, и то ћемо одпочети с пресудом на онда с испитима по реду учиницима.

ПРЕСУДА.

Исте ноћи кад је она сјеча Црногораца била у Подгорици, то јест 7. Октобра 1874 г. буде убијен један турски војник, код турске куле на мјесту што се зове Дедова шума, не далеко од Спужа. Сујна се догоди да је то убијство извршио Петар Божовић Пипер. Командир пиперске војске саровеца Петра, с још два друга његова; Савом Велишвијем и Новицом Гидовијем, судској власти на улађу. Пошто је комисија, која је нарочито за истрагу тога дјела била одређена, свршила истрагу над именованом тројицом и над Шћепаном Велишвијем и Мурат

Мулетијем, доша је у својим извјештајима до ових резултата:

Да је Петар Божовић, родом Пипер из села Стјепана, убио и посјекао главу једног турског војника на обали Зете, близу турске куле. То се доказује прво личним пријављем самог окривљеног Петра; друго исказима ових свједока: Новица Гидов, Саво Велишвиј, Мурат Мулетин и Шћепан Велишвиј; сви четири као очевидци.

Да Петар Божовић дјело убиства није извршио с предумишљајем, нити из злог намере, нити пак из освете; него из нужне личне одбране; доказује се прво исказима четири именованих свједока; и друго самим околностима.

Околности, наведене у протоколу истражне комисије, које доказују да је ставе нужне личне одбране принудило Петра Божовића да убије турског војника ове су:

Прво, што је Петар са своја четири друга прешао Зету често у намери да преведу пет коња који су им ту били завољани. — Да су пет властитих коња именованих историча завољани преко Зете код куле на Дедовој шуми, доказује Петар са четири именованих свједока и три жене које су те коње тога дана ћерале у Подгорици и оставиле их преко Зете из разлога у испитичу протоколима наведеним.

Друго, да прелазак Петра Божовића с дружином није имао никакве злог намере доказује се тим што су прешли Зету, само пет интересованих лица; то јест само они чји су коњи завољани и што нити су кога знали нити им се је нико други случајно нити хотимице придружио да с њима Зету прегазу.

Треће, тројица Петар, Саво и Новица ишли су из Дукље на војнички збор. Одатле су се вратили само они чји су коњи завољани; у путу се нијесу крили нити су тајали да ће прелазати Зету воћ су то говорили пред другим људима и казивали су зашто.

Четарто, понајвише доказује да у њиховом преласку преко Зете није било хрвало намере нити злога умисљаја, то што су сви петорица, по њиховом свједочењу, оставили пушке веће на лијевој обали Зете и без њих прешли на десну обалу под кулом турском пуном наоружаних војника.

Пето, што су се сви петорица провезали преко Зете на брод под самом кулом турском Шесто, што су ћерали коње никада на њих и што су се разговарали гласно док су до воде коње догнали.

Седмо, заједница је одпочета од стране турских војника, тим што су на њих напали изватор из пушка. Међутим настрај турских војника на Петра с дужином постао је опасан за живот нарочито Петров тим што је један од турских војника затекао Петра изван чула на обали и по свједочењу сва четири свједока хтјео га убити. У том тренутку Петар уграба прве турског војника и убије га из револвера.

По брижљивој оцјени доказа, што је комисија подијела, сенат, дјело Петра Божовића подводи под оправдање, која говоре о самоодбрани. — Међутим право нужне одбране прешло је своје границе тим што је Петар Божовић посјекао главу турског војника. Но ипак обичај који влада у овим предјелима да се главе сијеку своји казну на правало даје прописује годину дана теже казнице, кад се такво дјело учини у вријеме мира и то почињу од дана кад је пресуда изречена. — Осим тога казну Петру увећали још на по године казнице то што су пуцали из пушка сви четворица на турске војнике, испреко Зете, кад је свака опасност била престала. Четири Петрова друга, по случајности именовани Саво Велишвиј, Шћепан Велишвиј, Новица Гидов и Мурат Мулетин из разлога што су пуцали из пушка на турске војнике испреко Зете осуђују се по на шест мјесеци затвора рачунајући од дана кад су стављени у казницу.

КНЕЗ ПЈЕСНИК.

У њемачким листовима „Unterhaltungen am häuslichen Herd“, што их је уложени њемачки књижевник Карло Гудков г. 1853 у Липсици покресну, изшло је један чланак њемачког пјесника д-ра А. А. Франкла, који живи у Бечу, посвећен нашем великом пјеснику и блаженоуспокојеном Господару краљима Петру II. Петровићу

Негушу, а под горњим насловом „Кнез прјесни“ Новосадски лист „Позорнице“ доноси га цијела преломна, а ми ћемо га у кратком изводу само свопштити, пошто су многе ствари, ондје изложене, највише читавицама добро познате.

Франк описује у уводу бјесиду, коју су Славени у Бечу, по обичају, у месојеђе приврели, па онда изводи :

„Ја спомињем ту вече с тога, што хоћу да обратим пажњу на једну особу, којој су ови редови и посвећени.

Опознато то човјек, висока као онај краљ јеврејски, што је све главог надмашно кад је међу народ стао. Црна коса спушта му се у богатим вртима по раменима, а црна, пуна брада даје особита израза његовом бљедом, дугуљастом, а под сљеним очима више широких лану. Већ на први поглед огледа се у овоме лицу изражена нека чудновата противност, то је огледало његовог унутрашњег бића, јер у грудима тога човјека бјеше су и двије душе. Чело му је широко, а дуж овога пољачи се бора као изва дубока починка под којом се оба очедања над очима слично испуштају. Испод ових свјетле само крвни обрвама растављени два црна, не баш велика ока, која кад погледа, тешко почину на ономе, кога погледа. Мирноћа и снага тога чела, што те потреса, и так очвију показују јасно сна Црне Горе, јуначког Пригорца; ошљак над лијевином око оловнице те на сјевање турске сабле. Лице што ниже, све је блажије. Нека елегична нежност разлива се око лепо расвјечених уста, вадинад се узмаче и по неки савалачки осмеј, што те необично привлачи и очарави. Одважни борац и савалачки прјесник свикао за се и овог оба заједно огледају се у томе лицу, са кога као и са читаве појаве одсјајује нека поносита чудновата мирноћа. Па како му је дивно спољашње одјело! Испод браде скрјети му се бјела огрлица од кошуће, привезана танком поштом од прне свиле, тако да му врат остаје то. Над кошућом је одмах давади од црвене крдне, златом извезан, а поврх њега бијела свитина гуд са угасено плавог поставом и са златним гвјанцима, а црвено — жути свилени појасом често опасан. На грудима сви се на живој црвеној врши златни Обилнева медала, док му се широка, црвена трава руског великог крста са рвеша свушта доле преко прснју са својим златним ројтама. Прено свега тога је на неку „Јелек“ од црвене чоје, узвишен читавим редом сребрних, јако позлаћених тона, о којима се у варошним прјесмама певу :

„Сјају му се токе кроз бркове
„Кино мјесећ од петвијест дана
„Кад обасја кроз језаво гране“.

На којима су до венад кољена широке угасито — плаве габе, које су с ноћи црним пошвилене, а за тим долазе од кољена до члана „докољенице“, врта кинаша са сребрним ковчана остриг. Доле на ногама су бјеле, са плазним постављено чарпане и црне ципеле. У руци му је црвеном кадиковој украсеним сажур-капак, краску сабљу, што му на простом каљушу са стране висе, отпаало је због овог виврелде прилико — јер се налази у дворани за вранку.

То је једна слика! Сад да развијемо другу. У једном од највишег совачића бечких, кроз који се из сокака „Rothe Thurmstrasse“ на „Habersteig“ иде, стоји на лево стара кућа, у којој је негда живио Теофрастус Парацелзус. Кад је овај гостоочиначу у тој кући пружио за стан и храну од дугега времена један есениг, а овај га олојеђен окупи, рече му вахшиста жиро: „Поздравни есениг!“ Кривар учини то и есениг се претвори у златан новчи. Од то доба зове се та кућа. „Zim Kussdenfemig!“ Из овог строгог и тјесног совачића воде у кућу неколико степених кроз једна врата, што се и не види са великог сокака. Одмах од ових на десно отварају се друга једна, и на дивно чудо створили се у пространи, свјетлој прилици. Свјетло трупом, показује ти у јасном златном пољу четири јеванђелисте, а икономас пекинен је светелески сликама и златним украсима. Прега икономасу налази се на првоме спрату кор са златном оградом. Као каква скупоцини Драги кажен у неугледној луци од обични коменца, тако те изненада одадепа, од православног скрјета слави божијој најјемени, а светозе Ђорђу посвећени црквица. Њу не одије оку ни узу ни кула ни зук знона, у ње нема ни величанственог фронта, по коме би бар сагнати могло, да је сађе тајна боговоља. У својој србској сарпавности, на што је првобитно

доба нахерало, кад у Аустрији сједоше свој Католци своје цркве с фронтом на сокак здајти, постало је ово тихо пристаниште светнија за душу, која хоће да се са овим удаљена од метежа свјетског са својим Богом усрдно разговара.

Мени сањом, који ево већ четврт стољећа живи у Бечу, била је ова црквица непозната, а ја сам је тако рећи слида одржио. Вођа ми је био једна штаница познаница, која је овако гласила :

„Свемогућем Богу допао се, да пресвешеног и свјетлог господара кнеза и владика Црне Горе, Петра Петровића Његоша 19. (31.) Окт. 1851 после дугега боловања у 38. години живота на Петину са овога свјета у бољи одзове. Кнез Михајило Обреновић врши у име родбине покојникове овај последњу хришћанску дужност према своје незаборављеном пријатељу, праређујући му у пољељу 11. (23.) Новембра свечан парастос, на који се сви пријатељи и поштоватељи покојникови позивају“.

Сваки, чим је саво у цркву ступио, добио је од црквеника запалену воштаницу, тако, да је читаво општество судјеловало у светој, задушној молитви за свирног владика, мудрог владара, одушевљеног прјесника, — господара Црне Горе, с којим смо се оног веселог вечера на играци упознали. . . . На сред цркве читали су свештеници, у црним одедама са бјелим крстовима на грудима и леђима, тужно онјело на словенској језику; онда приступи један „ширјанин“, али одјебен као свештеник, једноме са црнимом настргом излому, и изговори говор у славу покојнику. . . .

Цеме, из кога је био Петар Петровић владика црногорски, дошло је на крају 17. стољећа на владу изборак Данила Петровића Његоша за митрополита. Зевања израде у паше дозвољу, да на митрополит може доћи и једну нову цркву посветити. Али кад дође, буде од невољерог паше ухваћен, и саво се одлучио од 3000 комада дуката когао од скрти избавити. Кад се избавио, вадно је, да земљи, у којој се муслиманство почело ширити, нема другог спаса, него да се сви сљедбеници пророкове вјере потуку. Једне ноћи баш на бајке вече, буду сви мухамеданици у Црној Гори поубијани.

Овог свога претка и његово славно дјело — црногорског вартоломијску ноћ — одјековично је наш прјесник у једној жалосној игри — „Горскоме вијенцу“ . . .

Од тог тренутка није престојо међу Црногорцима и Турцима рат, и то крвни, фанатичан, грозан рат, коме равни нема: често би букнуо у жесток пљачки, који све глаци и прождире, али који се не гаси, но који и под непоном стамова и гомилан костију умје мирно да тини. Срећа је авертљива, и час је на једној, час на другој страни бивала. И сада, кад ове редове пишемо, та борба није још са снаж довршена. Подрут стољећа није био у стању да духове лажире.

За тиме долази Франк на појав Шћепана Малог у Црној Гори, прича тај историјски догађај и говори, да је „ово гравно наш племенити покојник обрадио у другој једној жалосној игри, која провијачута прјесничком снагом, даше чистијем народнијем духом“.

Говори даље о добу и значајности владика св. Петра (Петра I. Петровића) на онда прелазни на владу Петра II., на тиме је парастосу био. Пошто је вичарско његово завладавање и трудоно око уређења Црне Горе, овако настаља :

„Некоји владика био је још већка од свога предходника заузеат за ширање просвете, у чему му је и поред жеље и његова не жала образованости помагала; он је знао српски, руски, француски и италијански. Његов прјеснички рад је поред Бранка Радичевића и Милице Стојадновићеве *) најбољи, што га данас модерна српска књижевност ил. Његова говорничка даровитост, на што Пригорци много држе као и на храброст и на њега стао, опчиња и украти човјека, и онот је, по раслодовају ситуације, катрена била и одушевљавала.

Већ од више година почела се болест у грудима му развијати се; два пут се лечио у Нишулу и Млеткама, док га та боља у зиму год 1850 у Бечу на смрт и у ноштељу не свали.

*) Друга је значај Милетића поезије у земљи малолетности и она се не држи по врлојности; за то биде Франк великоме писцу са својим историјским знањем да не забави нас на забавној Урци.

Његов љубар, позната егзистенција др Школе изјави, да ће тешко још један испадати моћи издржати. И није га ни издржао. Један пут, кад већ осјета, да му је близу смрт, савозе себи мужове из сената, а служећи се својим правом, да може себи нахљедника именоваати, обље оба своја брата, јер су ожешени били, а предложи свога синоца Данила, коме је тек 19 година било, истог оног, кога смо у последне рату видели, ће се овако јуначки тушао, за то, што је он једини из породице неомењен био. „Ја се уздам у мега“, заврши свој говор, „он ће али достојан кнез и владика бити; ако знате кога бљед, то нема ништа против“. На то још сједоћи распусти свјетовније; за тим се даде са свим обучен одијети на постељу, коју је прије тога дао најсјестати ближе прозору „да свјетлост гледа, јер ће сад скоро умирати“. Те је рјечи он при чистој свјести говорио, док је велики немачки прјесник у грозничави снавока уштурући изишу: „више свјетлости!“ За тим осјети змиу на ногама, те их не могаше више ни мицати, и са отвореним очима, као јунак в пророк ишце је скрти на сустрег. Његов отац, коме је 90 година било, и сједа порушена нати преживијеше га. Народу ће пак свагда у сломену остати пријат кнез прјесник, а уједино последњи кнез владика.

Сада дана пред смрт, 12. Октобра 1851 — то је било последњи пут, што је перо у руке узео, — писао је писмо, што ћу га овђе свопштити, а повод му је ово.

Кад сам ја издио прије неколико година започети превод српских јуначких, женских, савалачких и до сад Њемцима непознатих иртвачких прјесами и пословаца, *) била је преда мном страна, дивна слика црногорског кнеза, владике и прјесника.

Ја му пошлом један пријерак књиге ви Цетиње с писмом, у ком сам му од прилико изјавио, да немам прили и ни најјере, да се приближни духовном владару Црне Горе, али нема ми дозвољено буде, да поздравим прјесника, који је на своје стјеноватом граду ударно завету хуманитете.

Посље неколико неђела добијен од мега одговор писан његовом руком.

Писмо носи на левој страни двоструке четвртине знак имена П. П. Њ. (Петар Петровић Његош), над којим је круна, пурпур и злато са једним крстом. Писмо, плаватим мастилом писано и с гроб пригорског замечено, гласи :

Високопоштовани господине!

Благодарим вас, што сте ме се сјетили, те ми уз ваше писмо од 21. Августа посласте Ваш превод српских народних прјесами: „Гусле“, којима се знаста може поносити.

Наше су народне прјесме јуначка историја, народни еп. У њима може човјек вањети, вадат је то народ, што их певу. Ја сам пријатељ поезије, и много сам се може бавио. Ах, дивна поезија! Позајма искро! Никад нијесам когао разликовати, да ли је ова нека искра бесмртно ватре, или њеко моћно дудио, чедо њише узко атмосфере! Ја је сматрам бурно узвишеном над земалског предкаоцином. Али кад се човјек сам над собом узвиси, бива види људску маленост, а кад је прјесник, може рећи, да је свештеници олтару ваване. Прјесник је глас свјетлости са наше бурне обале, прјесник је глас овога, што виче у пустињи; он никако о бесмртности, зорд је и тежи за ном, — он види велики лист отворен у књизи свете тајне, у истој чини он чудеса творца, она су му најслабе гађе, њише до он опија, савом уображена извлачи он из блазнихе земље кинду небеског живота, он протвара трудег у бојство, — дух његов шири се по своду земалске тврдице.

Ја живиш за границом изобразеног свјета, на коме жалим обзору леже се непростано душмански громови; за то је моја мала земља жалгог дивљаштва нагрђена. За човјека, који здраво мисли, нема на свјетљу ни дуга времена ни забаве, јер све људске послатнице сачињене су отровом; надпротив све бриге оружају извјесно задовољство, могло би се рећи, човјеку је тако исто слатко владати, као и певати, кад једно или друго њише овлада.

Тако ја развијачи нашу пјеску. Сјет је божији, за то се виде у сваким његовом куту дјела великог вјештака. Труд и

*) „Gusle. Serbische Nationallieder“. Mit einer literarhistorischen Einleitung von Ludwig August Frankl. (Wien 1851).

вјештину крава и ителе, здружена јата жаралова радње гледају него све параде јевропских престолница.

С Богом, господине Франк! Задржите ме у вашем цијеном спомениу.

На Цетињу 12. Октобра 1851.

Ваљева архиепископ
П. П. Петров.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Осам хиљада метара у ваздуху). Инглес Глајхкер дошао је већ у Августу 1852 г. 8000 метара високо у ваздуху. Прејда је сад ушледе сложне изреке струковника посево стално, да је балон Зенит ту висину пронашао, замисливо је чути, што је инглески метеоролог о својој аловити објавио. Чујмо Глајхкера. Он приповједа овако: Мој пловац Коксвелд имао је вешто на чуљку са стране поравнати. Док се је он на страну пригнуо, оћутих славику. С тога се обоких о трезву десном руком, која ми је до тај час крвјена била, но сад ми бијаше као дрвена. Свој свагом натегом све силе и усправих се мало, но сва уда бијаху ми као од олова. Хтједох погледати, како каже барометар, но чим погледах уш, клону ми глава на лијево раме. Опет отахих сву силу но не могах више пружити руку; главу јако поустравих, али ми опет клону. Леђина бијаше наслонен о страну чулка, а глава ми је лежала на једној десци. На по вртан избуљно сам очи у Коксвелда, који је вешто равдо ово чулка. За неколико часа устадох левако, али русака и ногана не могах кретати. Хртењачи и врат бијаху још њекако у реду. До часа осебих опет већна, а час даље но могах се ни само изкунути. И пред очима створи ми се вагла али сви још разбирало друга. Хтједох му вешто проговорити, но и језик је завепаи. Мало кашње заклопа се око мене црна ноћ; видно нијесам ништа, али осјећао све, и испљно као издржавији. Мучно ме је страх, да ћу за сваки остатк немоћан или издохнути, ако се брзо неспустимо. Но разборито вишњење престаје такође, те ми се је по глави натискивало све приклиз за приклизом, једна грознија од друге. Чинило ми се, као кад чојска мучи тежак сан. У један мах разабрах ријечи: „температура“ и „разматрање“. Био сам свјестан сам у себи, да са њим говори Коксвелд и окоп сањав увјерен, да не буди. Дођо дакле опет мало к себи. Мало кашње разабрах и више ријечи и јачи глас, но очи ми бијаху још увјек једнако застрте, језик свезан и уда сапета. „Та тржи те се; кушајте свој снагом!“ Ја се на те ријечи прену и опазих стројење и највише предмете. Дагох се полагамо по свем животу сатрвен као послје жестоке грознице. „Бво сам у несвјести“, рекох Коксвелду. — „Истина“, одговори, „и мало да ми се и свку тако није догодило“, кад је био у колобару, почела га је трести студен. Исход балона начинило се је мусорје. Из колобара није на рукама ногоа у чуваз већ је жорва узати по латина. Довукав се у чувак опази не у несвјести и хтједо ми покоћи, али небијаше доста јак да до мене дође. И њога ухвати слабина, те није ногоа рукама ништа. Ко зна што би од нас било, да се не буде досјетно зубина ухватили довои, захахнути главом и отворити вентил. У несвјести био сам вуних 7 минута. То ми се је догодило у висини од 8000 метара“.

(Како су њекад новине уређивале). Данас је по свем новинама стална фраза кад што закљени: Закљенило, јер не имадосмо простора. Одрприје није новинарима тако било, те су се и те како знојили, чим ће лист испунити. У Инглешкој излазило је 1695 год. а даље лист „Браза пошта“ на финој папиру и само с једне стране наштампан, „да на другој страни могу предбројници писати приватне листове и тако употребити лист, а уједно и својим пријатељима слободити без труда многе новост“. Други новинар досјетно се је још леппше. Кад год није ни ма што мотнати у аису, доа је уш сложити којешта из светог писма, нек се људи уче. И тако прештампано је цео нови зајет и све Давидове побожне пјесни, прејда му је лист био политички.

(О изложби у Филадельфији). Ане 27. Маја састабе се код министарства за трго-

вину у Бечу велико појеренство, да установи програт, како ће се из Аустрије (а ваља и из Угарске) ствари слати у Филадельфију.

(Босански Хришћани на бијегу) Из Жупане јављају „Обзору“, да је преко 20 хришћанских обитељи из Босне пробјегло од зулуна омино. Прогоњена раја спрема се јатониче у Аустрају.

(Новинска биљога у Турској. Од 1. Марта ове год. излазе све новине у Турској с њакневом водром биљегом. Тим се изводи закон, проглашен још 30. Декембра 1873. До сада није била у Турској позната њакна новинска биљога, но Турци мало по мало уведо у своју земљу сваки нови терет и збо што га науче од Јевропе, али добра не унашито никака. Вешто је тиме новотаријама криво и јадно енципијално стање. Доходак од новинарских биљога код свих цариградских новина једна износи 20.000 ф. на годну. Проти томе изјавили су се сви неодвисни листови инглешки, француски, грчки, јерменски и бугарски.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

— Изашла је из штампе четврта свеска „ОТАЦИНЕ“. Са том је свеском свршена: Прва књига (године прве). Она је изијела 43 штампана табака великог октава или 672 стране. Сваке године ће дакле излазити по три такве књиге. Ево шта има у првој књизи „Отачбине“:

I. КЊИЖЕВНОСТ.

1. Пјесме.

„Отачбина“, од Ђ. Јакшића. — „Појезији“, од М. П. Шапчанина. — „Пред градом...“, од Ј. И. — „Јеси ли чула?“, од Ст. Ва. Каћанског. — „Ој проиграни...“, од Ст. Ва. Каћанског.

2. Приповјетке, новеле, романи.

„Селаци“, приповјетка из сеосвог живота, од Ђ. Јакшића. — „Стеван Душан“, историјски роман од Влад. Ђорђевића. — „Проклети кам“, приповјест грбљаска крајем XV-тога вијека од Стјепана Љубише. — „Последња вјала“, новела од Жила Сандо, превела Ј. — „Бјела кућица“ приповјетка Ђ. Јакшића. — „Рога“, думореска од М. Ђ. Галића. — „Васа Решецк“, роман Ј. Игњатовића. — „Мизан“, слика из 1848 г. од Ђ. Јакшића. — „Заслужни број“, приповјетка од М. Ђ. Галића.

II. НАУКА.

1. Етнографија и статистика.

„Језици и Језици“, од Ст. Новковића. — „Рукунија и Рукуни“, од Настаса Петровића. — „Лујички Срби“ од Богољуба Јовановића.

2. Историја и нумизматика.

„Ђурић Бранковић“, од Чедо. Мијатовића. — „Леди Монтегизеа о Србији“, од Светозара Николајевића. — „Златни војци“ краља Милутина, цара Душана, краља Вукасина и кнеза Лазара, од Ст. Новковића.

3. Писмо и државна наука.

„Демократија од Г. Гершића. — „Вогниш“ о новим црногорским законима.

4. Јестаственица са љекарством.

„Вода“, од Симе Лозина. — „Косметичка“, од д-ра Саве Петровића.

5. Историја књижевности критике реферати.

„Појезија Ђ. Јакшића“ од Св. Вуловића. — „Орло“, „Вјесна“, „Јавор“, „Рукавица“, реферати Андре Николаћа.

6. Војна струка.

„Војнички разговори“, од Д. Ђурића. — „Стратегија и тактика“, од Д. Ђурића. — „Прво 27 година“ од Ј. Стев. Вилоског. — „Главни појави о војсци“, од Д. Ђурића.

III. ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ.

1. Политички.

Народна скупштина. Дебата о адреси од Г. Гершића. Заступе и погрешке кабинета од 22. Октобра 1873. Политичка хроника.

2. Књижевни.

Друштва за провинцијалну просвету и књижевности у српско-хрватској, бугарској и словенској народу, од Андре Николаћа.

3. Умјетнички.

Народно позориште у Београду 1874 год. од Свјетислава Вуловића. „Нарцис“, „Андрејина Лекуверерова“, „Аукреција Боринија“ у биоградској народном позоришту од Вуловића. „Цијети“ од Матије Бана. Рецензија Свјетислава Вуловића.

4. Војнички.

Војна удружења и бесједе у нас, од Ј. Мишковића.

За нове уписанке има још од свију досадашњих свезака.

Цијена је „Отачбине“ за годну или 3 књиге (12 свезака) 80 гр. или 8 ф. а. вр. за по године (или 6 свезака) 40 гроша или 4 ф. а. вр. за 3 мјесеца (или 3 свезака) 20 гр. или 2 ф. а. вр. Новце ваља слати уредништву у Београд, (Кастриотова улица број 27.)

О Г Л А С.

Шрајгерове велике природописне слике за шк.

Да би смо одговорили давно осјећаној потреби изотчледне наставе у природописноу, постарали смо се да горње слике са српским натписом и тумачењем сабједнамо буду, те их сада као српске слике свима школама најтоплије препоручујемо. Ове се слике дјелије у чотири дјелова а сваки дјел има 5 таблица. Први дјел садржава системце, други птице, трећи акенбије, рабе и т. д. а четврти растине. Сваки дјел стаје ф. 7.25. Таблице су приљепљене на платну и имају тврде корице.

Школа основнога црпала за народне школе.

Систематично уредно и пратким уводом сабједо Петар Мужаи.

Ово дјело изашло је поодвино на чешком језику и стило је поима лев глас тако, да се и на руски преводи. Ми смо се постарали, да оно угледа свијета и у српском преводу који је из пера једног од наших знатнијих млађих педагога потекло. Српске школе јавично ће поддржавати ово дјело, које је за науку о црпалу добро дошло. Оно има 12 стр. текста а 96 слика и стоји ф. 1.80 а за ученике иду уз ту „Школу“.

Теке за црпале,

којина је цијена 6 нов. Ове су теко по стигло-грешкој методи израђене.

Све ове ствари препоручујемо важни свију наших школа да их приликом наручбине на школске књиге и учала набавити изводе. Наручбине извршимо тачно с платом у наточ.

Панчево, 4. Фебруара 1875.

Књижевара краће Јовановића.

О Г Л А С.

У нећеду, 27. о. м. држаће се јавна лекцијација руја у сенатској канцеларији. Ко жели узети, нека дође истога дана на речево мјесто.

На сенатске сједнице 11. Априла 1875.

О Б Ј А В А.

Моју кафану на мору, на најљепшем мјесту и шетњици летној, препоручујем одашњем грађанству и путницима. Добре рабе и пића разноврсна мога ће се у свако доба добити са послугом брзом и уљудном.

Котор, 10. Априла 1875.

Мазо Јовановић.